

«Ποίο όργανο και με ποία μέσα μπορεί να επεξεργαστεί και εισηγηθεί τον Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό»

Εισήγηση Ραφαήλ Μωυσή
Προέδρου Συμβουλίου Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής
Στο Συνέδριο «Ενέργεια και Ανάπτυξη»
Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 2009

Ευχαριστίες για την πρόσκληση για άλλη μια συνεχή χρονιά στο Συνέδριο του IENE και την ευκαιρία που μου δίνεται να εκθέσω κάποιες απόψεις για το θέμα με το οποίο ασχολούμαι τα τελευταία χρόνια και είναι ο Μακροχρόνιος Ενεργειακός Σχεδιασμός (ΜΕΣ).

Στην παρέμβασή μου, το 2007, είχα αρχίσει την ομιλία μου θέτοντας στο ακροατήριο τρία ερωτήματα:

- Η Ελλάδα είχε ή όχι ενεργειακή στρατηγική την προηγούμενη δεκαετία;
- Χρειάζεται και μπορεί σήμερα η Ελλάδα να έχει ενεργειακή στρατηγική;
- Και αν ναι, ποίο όργανο και με ποία μέσα μπορεί να την επεξεργαστεί και εισηγηθεί;

Είχα απαντήσει κατηγορηματικά ναι στα δύο πρώτα ερωτήματα και δεν θα σας κουράσω επαναλαμβάνοντας την επιχειρηματολογία μου. Άλλωστε, η πιο πειστική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, αν δηλαδή χρειάζεται και μπορεί σήμερα η Ελλάδα να έχει ενεργειακή στρατηγική, είναι το γεγονός ότι από το χρόνο της ομιλίας μου σε εκείνο το Συνέδριο του IENE, το Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής έχει επεξεργαστεί και δημοσιοποιήσει δύο αρκετά μακροσκελείς Εκθέσεις για τον Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό.

Θα σας πω μόνο δυο λόγια για την Έκθεση του 2009 (την τρίτη που επεξεργάστηκε το ΣΕΕΣ), για την θετική της υποδοχή της αλλά και την κριτική που της ασκήθηκε. Το κάνω επειδή έτσι θα μπορέσω να θέσω το πλαίσιο απάντησης στο τρίτο από τα προπερσινά ερωτήματά μου. Το ερώτημα, **«ποίο όργανο και με ποία μέσα μπορεί να επεξεργαστεί και εισηγηθεί τον Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό»** είναι, όπως καταλαβαίνετε, άκρως σημαντικό και επίκαιρο ενόψει των αλλαγών που δρομολογούνται από τη νέα Κυβέρνηση στον τομέα της Ενέργειας, του Περιβάλλοντος και της Κλιματικής Αλλαγής, γι αυτό και θα αποτελέσει το κύριο θέμα της σημερινής παρέμβασής μου.

Ενδιαφέρον είναι ότι η κριτική που ακολούθησε την δημοσιοποίηση της Έκθεσης δεν αφορούσε τόσο το περιεχόμενο και τις επιλογές, όσο την πληρότητά της. Το πιο επίμονο σχόλιο ήταν ότι η Έκθεση αποτελεί «Έκθεση Ιδεών» και όχι ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα.

Είναι βέβαια αλήθεια, ο Εθνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός, κατά την άποψη του ΣΕΕΣ, αποτελεί ένα γενικό πλαίσιο το οποίο ξεκινάει από τους βασικούς στρατηγικούς άξονες, επιχειρεί μια γενική εκτίμηση των μελλοντικών αναγκών στις διάφορες μορφές ενέργειας, αξιολογεί τους περιορισμούς και στόχους που προκύπτουν από διεθνείς υποχρεώσεις, προσπαθεί να περιγράψει τα μέτρα πολιτικής τα οποία θα επηρεάσουν και διαμορφώσουν αυτό το μελλοντικό πλαίσιο των αναγκών και εξετάζοντας ποιες πρωτογενείς πηγές μπορεί να είναι διαθέσιμες και ποιες για τον α ή β λόγο δεν είναι αποδεκτές, δίνει τα σωστά μηνύματα στην ελεύθερη αγορά, στις δημόσιες επιχειρήσεις και στους ιδιώτες, για να πάρουν τις αποφάσεις τους.

Διαφέρει λοιπόν η Έκθεση του ΣΕΕΣ, από τα παραδοσιακά αναπτυξιακά προγράμματα των δημοσίων επιχειρήσεων όπως ήταν η ΔΕΗ στην Ελλάδα την εποχή του μονοπωλίου, όπου πράγματι τελεσίδικα και καθοριστικά καταγράφονταν οι επιθυμητές μελλοντικές εξελίξεις στον τομέα της Ηλεκτροπαραγωγής. Πού θα γίνουν, ποιες μονάδες, ποίου μεγέθους και πότε. Μια οριστικότητα που, δεν μπορεί να έχει ο Εθνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός στο πλαίσιο της απελευθερωμένης αγοράς όπου, οι οριστικές αποφάσεις θα παρθούν από τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κάθε τομέα. Αυτές θα αξιολογήσουν την κατάσταση και θα πάρουν τις αποφάσεις τους αναλαμβάνοντας τα αντίστοιχα ρίσκα, γνωρίζοντας μάλιστα ότι για να δημιουργηθεί άμιλλα και ανταγωνισμός, πρέπει να υπάρξει τουλάχιστον μια μονάδα περισσότερη των απολύτως αναγκαίων.

Αντιλαμβάνομαι ότι η ορθότητα της τελευταίας τοποθέτησης μπορεί να επιδέχεται αμφισβήτηση. Αυτό με οδηγεί άμεσα στην απάντηση στο βασικό μου ερώτημα: Ποίο όργανο και με ποία μέσα μπορεί να επεξεργαστεί και εισηγηθεί τον Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό.

Πιστεύω ότι πρέπει να συμφωνήσουμε ότι ο Μακροχρόνιος Ενεργειακός Σχεδιασμός είναι μια κατ' εξοχήν πολιτική επιλογή και συνεπώς η επεξεργασία και πρότασή της πρέπει να προέρχεται από κάποιο όργανο που επηρεάζεται άμεσα από την πολιτική ηγεσία. Αυτό αποκλείει, κατά τη γνώμη μου, οποιαδήποτε Ανεξάρτητη Αρχή όπως και όργανα ερευνών και μελετών που έχουν καταστατικό προορισμό την ενασχόλησή τους με συγκεκριμένους ενεργειακούς τομείς και όχι με τη γενική στρατηγική.

Με το σκεπτικό αυτό θα απέκλεια όργανα όπως η ΡΑΕ, το ΙΓΜΕ και το ΚΑΠΕ όπως και ΜΚΟ όπως το ΙΕΝΕ που μας φιλοξενεί ή το ΙΟΒΕ στο οποίο ανήκω, αν και όλα διαθέτουν αξιόλογα στελέχη που έχουν ασχοληθεί με θέματα ενεργειακής στρατηγικής και μπορούν να συνδράμουν αλλά όχι να έχουν την κύρια ευθύνη για το Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό.

Στις ευνομούμενες και αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης, την ευθύνη για την σύνταξη και εποπτεία υλοποίησης της Μακροχρόνιας Ενεργειακής Στρατηγικής επωμίζεται μια ειδική Διεύθυνση ενταγμένη στην Υπηρεσιακή Πυραμίδα του αρμόδιου Υπουργείου. Οι πολιτικές ηγεσίες των Υπουργείων υπαγορεύουν τις πολιτικές, τις προτεραιότητες και τις επιδιώξεις τους, έχουν την πολιτική ευθύνη για την επίτευξη των τεθέντων στόχων αλλά η Υπηρεσιακή Πυραμίδα είναι εκείνη που διαθέτει την σοφία, την γνώση και την εμπειρία, για να σχεδιάσει τους χειρισμούς, τις δράσεις και τα προγράμματα, που θα οδηγήσουν στην επίτευξη των στόχων αυτών.

Αυτά έχουν εφαρμογή στις ευνομούμενες και αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης. Στη χώρα μας όμως, τι γίνεται;

Ακούστε πώς απαντά ένα παλιός φίλος και πολύ έμπειρος συνεργάτης (ελπίζω να είναι παρών ο Χρίστος Αρώνης). Το κείμενο που θα σας διαβάσω φέρει ημερομηνία Ιούνιος 2008, άρα, «κάθε ομοιότητα με παρόντα πρόσωπα, πολιτικά ή υπηρεσιακά, είναι απλά συμπτωματική».

«Στην Ελλάδα, όταν τοποθετείται ένας Υπουργός ή Γενικός Γραμματέας σε ένα Υπουργείο και αντιλαμβάνεται την αδιαφορία, την άγνοια, την ανεπάρκεια και πολλές φορές την αντίδραση των υπηρεσιακών στελεχών με τα οποία καλείται να συνεργασθεί, καταλαμβάνεται από απόγνωση. Έτσι είναι εκ των πραγμάτων αναγκασμένος να φροντίσει άμεσα να δημιουργήσει ένα επιτελείο μετακλητών συμβούλων, ώστε να μπορέσει να ενημερωθεί και να προωθήσει τα θέματα του Υπουργείου. Κατά κανόνα, οι σύμβουλοι αυτοί είναι πολύ ικανά πρόσωπα, αλλά προέρχονται από διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους και, όπως είναι αναμενόμενο, γνωρίζουν επιδερμικά το αντικείμενο. Εκείνο που είναι επικίνδυνο, είναι όταν ορισμένοι από τους συμβούλους αυτούς διαμορφώνουν «άποψη» χωρίς να γνωρίζουν καλά το αντικείμενο και επιμένουν σε αυτήν, οπότε παρασύρουν μοιραία την πολιτική ηγεσία σε λανθασμένους χειρισμούς. Βέβαια σιγά-σιγά, τόσο η πολιτική ηγεσία όσο και οι σύμβουλοι αρχίζουν να μαθαίνουν, οπότε αρχίζει να παράγεται έργο.

«Όμως, (συνεχίζει το κείμενο) επειδή στατιστικά η μέση θητεία ενός Έλληνα Υπουργού σε ένα Υπουργείο δεν ξεπερνάει τον ένα χρόνο (Ο Αρώνης λειο ότι στη θητεία του, υπηρέτησε υπό την ηγεσία είκοσι περίπου Υπουργών και Υφυπουργών), η εναλλαγή των Υπουργών και των Γενικών Γραμματέων μαζί με τα επιτελεία των μετακλητών συμβούλων επαναλαμβάνεται με ανάλογη συχνότητα. Όταν απομακρύνεται η Πολιτική Ηγεσία ενός Υπουργείου, επόμενο είναι να δημιουργείται ένα τεράστιο κενό στην λειτουργία του, αφού όλες οι αποφάσεις για τους χειρισμούς των σοβαρών θεμάτων είχαν παρθεί στην ουσία από τα γραφεία των

Υπουργών και των Γενικών Γραμματέων που μετακινήθηκαν. Πολλές φορές μάλιστα, μέσα στον πανικό της μετακίνησης (η οποία συχνά πραγματοποιείται μέσα σε μία νύχτα), χάνονται και πολύτιμοι φάκελοι και αρχεία που είναι δυσαναπλήρωτα».

Είναι κάποιο όργανο όπως το ΣΕΕΣ μια λύση στην παραπάνω απaráδεκτη κατάσταση; Θα μου πείτε, ότι η όποια γνώμη μου δεν μπορεί να είναι αντικειμενική. Θα τολμήσω, παρ' όλα αυτά, να καταθέσω δύο προσωπικές εμπειρίες: Η πρώτη από τη θητεία μου στο Εθνικό Συμβούλιο Ενεργείας υπό την προεδρία του Ηλία Γυφτόπουλου και η δεύτερη, υπό τη δική μου προεδρία, στο ΣΕΕΣ.

ΕΣΕ και ΣΕΕΣ δημιουργήθηκαν με καλές προθέσεις το δε θεσμικό τους πλαίσιο είχε κάποιες διαφορές που αποτέλεσαν μέρος αλλά μόνο μέρος του προβλήματος του ΣΕΕΣ. Η διαφορά μεταξύ τρόπου λειτουργίας και βαθμού αξιοποίησης ΕΣΕ και ΣΕΕΣ είναι ότι το πρώτο, το ΕΣΕ, ήταν μεν Σύμβουλος υψηλού επιπέδου και κύρους που παρήγαγε τις μνημειώδεις «Εκθέσεις Ιδεών» του αλλά ήταν ταυτόχρονα και **εργαλείο – βραχίονας** της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας. Όταν επί ΕΣΕ, το αρμόδιο για την ενέργεια Υπουργείο, με τους διάφορους ηγέτες, τίτλους και συνθέσεις που πέρασαν, είχε να επεξεργαστεί μέτρα ή σχέδια δράσης, τα ανέθετε στο ΕΣΕ ή σε τρίτους μέσω του ΕΣΕ, εξασφαλίζοντας έτσι συνέχεια και μονιμότητα που δεν διακόπτονταν σε περίπτωση κυβερνητικού ανασχηματισμού. Θυμάμαι την Επιτροπή για Εξοικονόμηση Ενέργειας στη Βιομηχανία, τη μελέτη για δημιουργία ηλιακού χωριού, την εισήγηση για κατάργηση του μαζούτ ως πετρελαίου θέρμανσης στις πόλεις, την εισήγηση για φορολογική απαλλαγή στις δαπάνες για εγκατάσταση ηλιακού θερμοσίφωνα, την εισήγηση για συμμετοχή της Ελλάδας στον Διεθνή Οργανισμό Ενεργείας και την

εκπροσώπησή της σε αυτόν από στέλεχος του ΕΣΕ, την αρνητική εισήγηση για δημιουργία δεύτερου εργοστασίου νικελίου και τόσες άλλες αποφάσεις που οι Υπουργοί έπαιρναν μετά από εμπειριστατωμένη μελέτη της επιστημονικής Γραμματείας και εισήγηση της Ολομέλειας. Δεν δημιουργούσε τότε το Υπουργείο ad hoc Επιτροπές, Ομάδες Εργασίας ή άλλα in house επιτελεία, αφού η Επιστημονική Γραμματεία του ΕΣΕ, **ήταν το in house επιτελείο** του Υπουργείου με τα άξια στελέχη της, από τα οποία αργότερα ξεπετάχτηκαν καθηγητές ελληνικών και ξένων πανεπιστημίων, διοικητές δημοσίων επιχειρήσεων και πρόεδροι Οργανισμών και Αρχών

Μετά την κατάργηση του ΕΣΕ, επικράτησε το πρότυπο των μετακλητών αρμοδίων το οποίο, δυστυχώς, διατηρήθηκε και μετά την δημιουργία του ΣΕΕΣ το 2006. Το ΣΕΕΣ, με μια αρκετά αξιόλογη αλλά ανεπαρκή σε αριθμό και ειδικότητες Επιστημονική Γραμματεία, ούτε κλήθηκε ούτε απέκτησε τα μέσα ώστε να αναδειχθεί σε εργαλείο – βραχίονα της πολιτικής ηγεσίας αφού η τελευταία επέλεξε, τη «λύση» μιας Γενικής και μιας Ειδικής Γραμματείας, η κάθε μια με τα δικά της επιτελεία και μετακλητούς συμβούλους, ικανούς μεν και φιλότιμους, οι οποίοι όμως απομακρύνθηκαν με την αλλαγή της Κυβέρνησης, δημιουργώντας, όπως προφητικά έγραφε το κείμενο του 2008, «ένα τεράστιο κενό στην λειτουργία του Υπουργείου».

Δεν αμφιβάλλω ότι η νέα ηγεσία θα πλαισιωθεί γρήγορα από άξια στελέχη για την ενέργεια, το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή. Αυτό όμως είναι το εύκολο κομμάτι. Το δύσκολο είναι να φροντίσει για τη μονιμότητα, για το τι θα γίνει μετά από αυτήν. Καταλαβαίνω ότι όταν μια πολιτική ηγεσία μόλις ανέλαβε

καθήκοντα, είναι σχεδόν παράλογο να σκέπτεται κανείς τι θα συμβεί μετά την αποχώρησή της. Όμως πρέπει, γιατί ο χρόνος τρέχει γρήγορα και αν δεν το φροντίσει τώρα, πολύ σύντομα θα είναι αργά.

Θέτω λοιπόν μπροστά στη σημερινή πολιτική ηγεσία τα δύο προηγούμενα παραδείγματα από τα οποία μπορεί ίσως να αντλήσει διδάγματα. Είμαι βέβαιος ότι θα το κάνει με μοναδικό κριτήριο το συμφέρον της χώρας. Ως χώρα και ως έθνος έχουμε αποδείξει ότι όταν ξεκαθαρίσουμε τους στόχους μας και επικεντρωθούμε σε μία εθνική προσπάθεια, **μπορούμε**.